

Välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan

Från fusk till systemhotande brottslighet

Christina Kiernan, samordnare välfärdsbrottslighet, otillåten påverkan och våldsbejakande extremism

Utgångspunkter för presentationen

- Kontrollsamhälle?
- Höjd grundnivå
- Repressivt anslag
- Verktyg omgående
- Försvara demokratin

Lägesbild avseende

- Välfärdsbrottslighet
- Otillåten påverkan
- Infiltration
- Bakgrundskontroller
- Stöd från SKR
- Pågående arbete nationellt

Välfärdsbrottslighet - definition

När en aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommuners och regioners välfärdssystem för egen vinning. (SKR)

Vilka verksamheter kan vara berörda?

Kommuner	Regioner
Ekonomiskt bistånd, bostadsanpassningsbidrag	Vårdval
Anhöriganställning	Hjälpmedel
LSS, särskilt boende, hemtjänst, färdtjänst	Läkemedel
Förskola, hem för vård och boende (HVB), personlig assistans, särskilda boenden	Upphandlad vård
Parkeringstillstånd, föreningsbidrag, bygglov, alkoholtillstånd	Nationella taxan
Hyseskontrakt	Läkarintyg, sjukskrivningsintyg
Markrättigheter	Recept
Bygg- och exploateringsverksamhet	Remisser

Vilka verksamheter kan vara berörda?

Kommuner

Ekonomiskt bistånd

Anhörigbidrag

LSS, särskilt

Förskola

personer

Parkeringsavgifter

alkoholavgifter

Hyreskontroll

Markrättigheter

Bygg- och exploaterings

Inom alla områden där det finns
möjlighet att göra en vinst, för
egen del, för ett företag eller en
förening, förekommer det brott och
oegentligheter!

Exempel välfärdsbrottslighet

- Bidrag för bostadsanpassning – godkänt utan anledning över 1 miljon
- Föreningsbidrag – ansökt om bidrag, ljugit om verksamhet och medlemmar
- Föreningsbidrag – ansökt om bidrag för att bli göra resa med barn, fick bidrag och tog sedan betalt från barnen för resan samt tillät bara vissa barn att följa med
- Felaktiga eller ändrade ekonomiska förutsättningar i ansökan om ekonomiskt bistånd
- Skenseparation – ”skilde sig”, hade små barn och gick före i bostadskö, fick en till lägenhet, bodde fortsatt tillsammans och hyrde ut nya lägenheten svart. Fick båda ekonomiskt bistånd var för sig
- Utför inte den verksamhet som överenskommit i upphandling – har inte personal, personalen ej utbildad, personalen kommer inte till brukare alt. gör inte det som brukaren behöver
- Hota handläggare för att få ett bygglov/alkoholutskänkningstillstånd
- HVB som drivs av kriminella nätverk

Att arbeta mot välfärdsbrottslighet

- Politiskt stöd – för att kunna arbeta strategiskt
- Dialog mellan kommunledning och polisledning för samsyn
- Efterlevnad av befintlig lagstiftning
- Riktlinjer och rutiner vid otillåten påverkan

Vikten av förebyggande arbete

Specialistsektion ekonomiskt bistånd (Malmö), startade februari 2021

Aktualiseringar (inkomna intern/externa tips) 210101 – 240531: 842 st

Återkrav felaktigt utbetalt bistånd (enligt SoL 9:1):

2021: 10 054 882 kronor

2022: 8 467 392 kronor

2023: 7 026 765 kronor

2024 (januari – maj): 3 123 222 kr = **28 672 261 kr**

Återbetalt bistånd (enligt både 9:1 och 9:2, uppgifter finns från 2022):

2022: 1 767 796 kronor

2023: 1 976 266 kronor

2024 (januari – maj): 487 488 kronor = **4 231 550 kr (14.8 %)**
(- 24 440 711 kr)

Polisens lägesbild kriminell ekonomi

Goda vinstmöjligheter

**100–150
miljarder**

= vinster som delvis investeras i större brottsupplägg

Marknaderna för brottsvinster har kraftigt expanderat:

- Narkotikamarknaden har vuxit över tid.
- Digitaliseringen möjliggör stora bedrägerier och utpressning mot privatpersoner och företag. Digitaliseringen + privatiseringar förenklar bedrägerier mot välfärdssystemet.
- Den fria rörligheten har gjort Sverige till en stor marknad för stöldlighor.

Intäktskälla	Miljardvinster
Narkotika (försäljning i första ledet)	1,8-2,8
Bedrägerier	5,8
Stölder	2
Välfärdsbrottslighet	11-27
Kvalificerade välfärdsbrott	13
Momsbedrägerier	4,5
Svarta inkomster	91
Avsiktligt felaktiga välfärdsutbetalningar	8-20

Narkotikamarknaden har traditionellt varit den största intäktskällan, men nu bidrar svart ekonomi och utnyttjande av välfärdssystemen ännu mer till den kriminella ekonomin.

Vinster från välfärdsbrott där organiserad brottslighet står för en mindre del

Polisens lägesbild kriminell ekonomi

Hinder för att arbeta mot välfärdsbrottslighet

Intresse- och målkonflikter

- Socialarbetarens grunduppdrag
- God service eller kontroll
- Det kommunala uppdraget

Lagstiftning - sekretess, strukturer, uppdrag mm

Otillåten påverkan

Otillåten påverkan - definition

Ett samlingsbegrepp för handlingar som syftar till att påverka en tjänsteperson eller förtroendevald att agera på ett annat sätt än denne tänkt.

Otillåten påverkan

Trakasserier – grova förolämpningar, obehagliga mail, sms eller samtal, skuldbeläggning, olovlig filmning och fotografering, olovliga anspelningar

Hot – hot om våld, dödshot, hot mot anhöriga eller utpressning

Våld – knuff eller liknande, sparkar eller slag

Korruption – otillbörliga erbjudanden eller otillbörliga relationer

Otillåten påverkan kan innebära brottsliga handlingar men också handlingar som inte är brott i juridisk mening

 även en arbetsmiljöfråga

Vad innebär det att utsättas för otillåten påverkan?

- I skolan
- Vid alkoholhandläggning
- I fritidsverksamhet
- För handläggare som beslutar om föreningsbidrag
- Tillsynsverksamhet
- I socialtjänsten

Infiltration

- Finns både i kommuner och regioner
- Strategiskt placerade – socialtjänstens myndighetsutövning, bygglov, föreningsbidrag, alkoholutskänkning, läkare
- Organiserad brottslighet når nya grupper

Möjliggörare för kriminella nätverk

Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor

- Personer som genom sin anställning eller sitt uppdrag i det legala samhället hjälper kriminella nätverk.
- Används av kriminella nätverk för att underlätta, effektivisera och diversifiera den kriminella affärsverksamheten, delvis som ett svar på ökat och stärkt arbete mot organiserad brottslighet.

(Brottsförebyggande rådet rapport 2024:2)

Att motverka infiltration

→ bakgrundskontroll

Säkerhetsklassning, registerkontroll och bakgrundskontroll

Utdrag ur brottsregister kan sakna brottstyper

Ej systematiskt eller slentrianmässigt

- Gedigen rekryteringsprocess
 - Riskbedöm tjänsten
 - Riskbedöm tillgången till information tjänsten innebär
 - Googla

Betyg/intyg Kontakta Googla	Referenser Kontakta Googla
--	---

Vad
göra om man
hittar något?!

Utökade registerkontroller vid anställning i kommun (Ds 2024:24)

- Registerkontroll vid arbete med äldre och personer med funktionsnedsättning
- Utökade uppgifter vid registerkontroll inför arbete med barn
- Registerkontroll i syfte att upprätthålla ett verksamhetsskydd
- Inga förslag om kontroll under pågående anställning

”Ska samhällsviktig verksamhet kunna skyddas på ett kraftfullt sätt behövs fler verktyg. Det är en komplex fråga men många avvägningar, men vi tycker nog att utredaren tagit en väl försiktig väg.” (SKR)

Stöd från SKR

- Nätverk – regioner, kommuner, otillåten påverkan
- Nätverk - berörda myndigheter
- Samarbetsrum och nyhetsbrev– välfärdsbrottslighet, otillåten påverkan, föreningsbidrag, ek bist, personlig assistans
- Metodstöd för uppstart av arbete mot välfärdsbrottslighet – fokus på verkstad
- Revisionens roll i arbetet att motverka välfärdsbrott – *ny skrift*
- Att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet – konferens 24-25 okt
- Programmering för trygghet – 40 steg för ett tryggare samhälle
<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/40stegforettryggaresamhalle.84830.html>

Läs mer och håll dig uppdaterad

<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/hotmotdemokratisochsamhallssystem/valfardsbrottslighet.377.html>

Boktips!

Hemställan till regeringen december 2022

- Inför ett nytt brott – otyllåten påverkan
- Möjlighet att lagföra vissa brott som brott mot offentlig verksamhet, där verksamhetens juridiska person blir målsägande i stället för den enskilde tjänstepersonen.
- Möjlighet att sekretessbelägga utredningsprocess

Hemställan till regeringen december 2023

Hälso- och sjukvård och tandvård

- Ökat informationsutbyte
- Läkemedelsförmåner
- Ägar- och ledningsprövning
- Leverantörskontroll och leverantörsregister
- Bakgrundskontroller

Hemställan till regeringen oktober 2024

- Upphandlare får tillgång till fler uppgifter om anbudsgivare
- Leverantörskontrollen samlas hos Bolagsverket
- Sekretess ska kunna brytas.
- Integritetsskyddsmyndigheten tar fram föreskrifter som tydliggör att alla upphandlande organisationer kan behandla uppgifter om lagöverträdelser hos anbudsgivare och leverantörer
- Fler bakgrundskontroller tillåts

På gång - nationellt

- Regeringsuppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga och analysera kommuners och regioners arbete mot välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2024-9-9224.pdf> (Slutredovisning 30 september 2024)
- Regeringsuppdrag till IVO om förstärkt tillsyn mot välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården och tandvården
(Första delredovisning 31 januari 2025. Slutredovisning 31 jan 2027)
- Regeringsuppdrag till IVO om förstärkt tillsyn mot välfärdsbrottslighet inom omsorgen
(Första delredovisning 31 januari 2025. Slutredovisning 31 jan 2027)
- Delegationen mot arbetslivskriminalitet – tilläggsdirektiv om a-krim i reglerade yrken
(Slutredovisning 28 februari 2025)

➤ Utredning om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten

(Slutredovisning februari 2025)

➤ Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter

(<https://www.regeringen.se/contentassets/0af0d351f09440ca94dcf0cde5ccbd05/okat-informationsutbyte-mellan-myndigheter-sou-202463.pdf> Delredovisning 30 augusti 2024. Slutredovisning 28 februari 2025)

➤ Uppdrag att förbättra bakgrundskontroller i kommunerna

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2024/10/ds-202424/>

➤ Regeringsuppdrag till Läkemedelsverket att kartlägga välfärdsbrottslighet inom apoteksverksamhet

(Slutredovisning 25 september 2025)

- Regeringsuppdrag till Statskontoret att föreslå åtgärder för att förbättra kommuners och regioners uppföljning och kontroll av privata utförare
(Slutredovisning 4 april 2025)
- Regeringsuppdrag till Statskontoret och Brå att stödja arbetet mot otillåten påverkan i den offentliga förvaltningen
(Delredovisas den 31 december 2024. Slutredovisas den 31 maj 2026)
- En översyn av vissa frågor om dokumentation, begränsningar och tillsyn avseende läkemedelsförskrivningar
(Redovisas den 12 mars 2026)
- Regeringsuppdrag till Läkemedelsverket om risker med och åtgärder mot falska läkemedel
(Redovisas 31 januari 2026)

Tack för idag!

Christina Kiernan

Sveriges Kommuner och Regioner

Samordnare välfärdsbrottslighet, otillåten påverkan och våldsbejakande extremism

christina.kiernan@skr.se

070-3817849